

LÖRINCZ SÁNDOR: „AKI MEGÉRT S MEGÉRTET, EGY NÉPET MEGÉLTET”

Tudományos ismeretterjesztés a szellem embereivel

Eleven emlékek lejtenek delejes táncot múltam tükörtermeiben. Régmúlt és jelen kavargó bennem – már-már teljes uralmat követelve gondolataim legmélyén. Merthogy mélyes mély a múltnak kútja – ahogy Thomas Mann írja. Keresem én is önmagam, az egykori tájbász kamaszt, aki tátott szájjal csodálkozott rá a világra, s aki éppen élni és szeretni tanult. Itt, Somogy szívében, Kaposváron, amelyet a múlt század elején poros kisvárosnak nevezett Ady, a „költőfejedelm”.

Van, aki most is annak tartja – szíve-lelke legyen rajta –, én azonban elvetem a vidéki létformát pejoratív módon kezelő véleményeket. A szellemiség nem helyhez kötött. Az érdeklődés és az igényesség „hőfoka” sem. A szellem emberei – bárhol járjanak a nagyvilágban – képesek arra, hogy parányi fényükkel világítsanak. Ezt a fényt pedig mindannyian továbbadhatjuk, de csak akkor, ha magunk is vágyakozunk e szerepre, és a közöny világában befogadókra találunk.

Úgy, ahogy az egykori kamaszsrác, aki a nála öt évvel idősebb lánnyal indult el a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat székházába, hogy egy szabadegyetemi sorozat előadásán kapjon ízelítőt Spanyolországból. A kivetített diaképek sorára emlékszem, az előadóra, aki nem sokkal korábban tért haza Hispániából, már nem. Az 1970-es évek végén fogott kézen Kati, az érettségire készülő szomszéd lány, hogy tartsak vele. Higgyem el, nem bánom meg. És úgy is lett: egyik ámulatból a másikba ejtett a látvány. A vetítőtáblán először olajképre kívánczó tájak jelentek meg, tüzes lányok és fiúk ropták a flamencót, néhány szombrérós ifjú a pultot támasztotta, a szökőkútból sangria folyt, s mindenütt tarka virágok. S akkor még nem szóltam a bikaviadal fergeteges képeiről, a szerencsétlenül járt torreádorokról, ki gerinctöréssel végezte. A hangulatban, a helyzetben – mint a spanyol estékben – buja forróság bujkált. Egy temperamentumos nép életébe, lelkületébe, szokásaiba nyertünk bepillantást.

Míg sorjázta a fotók a mediterrán világról, vérpezsdítő muzsika szólt. Az előadó pedig élményeiről beszélt; e kedvelt ország történelméről, földrajzáról, kultúrájáról. Katinak a Táncsics gimnázium legendás történelemtanára, Pelion Jenő ajánlotta figyelmébe a programot, nyilván azt is hozzátéve: mindenki hozzon magával még egy embert...

Így kezdődött a „kapcsolatom” a Tudományos Ismeretterjesztő Társulattal, amelynek históriája a megye, a város történelme is, hiszen jól tudjuk: egy cseppben benne van az egész tenger. Mint ahogy a vidéki lét szempontjából is az a legfontosabb: belül milyen vidékek vannak. A magát „szavak vándorköszörűsének” valló Kossuth- és Herder-díjas Kányádi Sándor – aki volt már vendége a TIT Somogy Megyei Szervezetének – írja: „Vannak vidékek gyönyörű / tájak ahol a keserű / számban édessé ízesül / vannak vidékek legbelül / szavak sarjadnak rétjein / gyopárként sziklás bércein / szavak kapaszkodnak / szavak / véremmel rokon a patak...”

Belső „vidékem” kiteljesedéséhez olyan „útjelzők” is kellek, mint amilyenekkel a TIT-székházban találkozhattam. S nemcsak hallgattam tudósok, nyelv-

szek, biológusok, történészek, politikusok, egyházi főemberek bölcs szavait, hanem újságíróként jegyzeteltem is azokat, miközben magam is tanultam. Tudást, tartást, karakánságot sugároztak a később interjúkötetek lapjain is visszatérő, életművükkel, művészetükkel, hazafiságukkal tiszteletet kivívó, rangos előadók.

Megjelenik előttem a harmincnyolc nyelven beszélő Lomb Kató, akinek csak kínaiból volt nyelvvizsgálója, s húsz éven át az ország vezetőinek oldalán tűnt fel kísérő tolmácsként. Az oroszsal indult professzionista nyelvkarrierje, és soha nem illett megkérdezni tőle, van-e papírja a több tucat nyelvből. Találkozásunkkor éppen az ivritet „gyúrta”. Máig őrzöm a Grétsy László nyelvészprofesszorral való beszélgetés ízét-örömét, mint ahogy Gergely Jenő egyház- és vallástörténész gondolatait a szekták és a történelmi egyházak sajátosságairól, s arról, hogy miért fontos, hogy zsinórmértékünk legyen a *Biblia*. De említhetném Balás Béla megyéspüspököt is, akit a pápai konstitúció kihirdetését követően az elsők között kért fel előadásra Horváth László Árpád, a TIT ügyvezető igazgatója.

A Kaposvári Egyházmegye főpásztora már akkor is azt vallotta, hogy az ateizmus nemzetbiztonsági kockázat, meg azt, hogy a ma egyházának nem asztronautákra, hanem kubikusokra van szüksége. Megfordult itt Tarjányi Béla teológusprofesszor, Harmati Béla evangélikus püspök és a közelmúltban elhunyt Schweitzer József főrabbi is.

Szívesen emlékszem a Szörényi Levente és Koltay Gábor párossal készült beszélgetésre is, akik hazáról, keresztről, küldetésről osztották meg gondolataikat, meg Bálint gazda ízes mondataira az agráriumról, s Gazdag Ferenc professzorra, a Stratégiai Védelmi Kutató Intézet igazgatójára, aki a fejünk feletti tojástáncról értekezett. Lehetetlen felsorolni, milyen tudós nagyságok voltak a szervezet vendégei. Közülük hadd emeljem ki a Kossuth-díjas Szentágothai János akadémikust, a Pécsi Tudományegyetem rektorává lett Tóth József professzort, de járt itt Pálffy G. István újságíró, Kopátsy Sándor, Lengyel László, Rubicsek Sándor közgazdász, Bod Péter Ákos és Andrásfalvy Bertalan miniszter is. Beke György erdélyi publicista, író, Duray Miklós szlovákiai magyar író, politikus, valamint Kincses Előd, a Magyarok Világszövetségének főtitkára szintén találkozott a kaposvári közönséggel. A TIT vendége volt Habsburg Ottó, Nemeskürty István tanár úr, Benda Kálmán történészprofesszor, Szakály Sándor, Herman Róbert, Gyarmati György történész, Bánffy György színész, Molnár Imre magyarságkutató, Földiák András, a Magyar Művelődési Intézet igazgatója, Tőkéczi László művelődéstörténész, Horváth András, a Planetárium igazgatója, Zombori Ottó és Kolláth Zoltán csillagász. A nemzetközi kapcsolatok elsősorban Kína felé irányultak; 1995-ben Chen Zhilu, 2006-ban Zhu Zushou kínai nagykövetet fogadta a társulat.

A TIT tudatos törekvése volt, hogy szellemi nagyságokat vonultasson fel. „Stratégiáját” nem politikai oldalak szerint alakította; inkább a „virágozzon minden virág” ősi igazságára alapozott. Emellett azt is szem előtt tartotta, hogy az országos nagyságok mellett helyi vagy megyei író, költő, tudóst, művészt is „felvonultasson” – ezzel a törekvésével is azt igazolva: a vidéket nem kerülik el az apró „szentjános-

LÖRINCZ SÁNDOR: „AKI MEGÉRT S MEGÉRTET, EGY NÉPET MEGÉLTET”

bogarak”, akik ugyanúgy képesek világítani, mint fővárosi társaik; legfeljebb kisebb reflektorfény vetül rájuk...

Szerencsére a vezetőknek nem szegte kedvét, ha némelyik előadás csak negyed házzal ment, de emlékszem olyan rendezvényre, mint például a somogyi gyökerű Pálffy Gyula sebészfőorvos könyvbemutatójára – aki egy szabási bábaasszonynak, Rozehán Netinek állított emléket érzékeny líraisággal „megkomponált”, vaskos könyvében –, amelyre pótszékek tucatjait kellett behordani.

Az 1960-tól fokozatosan terebélyesedő szervezet a Dózsa György utca 18. sz. alatti épületben lelt végleges helyre, ahol egy ideje könyvtár működött. A nagyméretű villalakás – amelyben egy polgárcsalád élt –, 1911-ben épült, akárcsak a város első kőszínháza. Lewin Samu építtette, és tervezője vélhetően Magyar Ede volt, a kaposvári színház építész. A meglehetősen elhasználódott épületet felújították, és egy szépséges székház született – homlokzatán természetből vett stiláris stukkódíszekkel. A habos-babos menyasszonyi tortára emlékeztető Csiky Gergely Színház közelében Kaposvár új büszkesége lett e szecessziós épület, amely fotókon, filmekben, albumokban gyakran szerepel, de Z. Soós István festő- és grafikusművész, Czinkotay Frigyes festőművész, Kovácsné Ékes Edit, a Nagyboldogasszony Római Katolikus Gimnázium és Általános Iskola művésztanára, valamint Soós Tibor művésztanár is nagy kedvvel örökítette meg a TIT-székházat.

Élénken élnek bennem a TIT jogelődjének 160. évfordulójára, a Kaposvári Egyetemen rendezett országos ünneppsor képei; e nagyhírű somogyi esemény felett Orbán Viktor miniszterelnök vállalt fővédnökséget. Vizi E. Szilveszter akadémikus 2001. május 16-án felavatta a társulat történetének addigi legnagyobb beruházását, a felújított és kibővített TIT-székházat. A jeles agykutató avatóbeszédben Széchenyi Istvánt, a somogyi megyeszékhely díszpolgárát idézve egyebek mellett azt mondta: „A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma. Nem termékeny lapály, hegyek, ásványok, éghajlat teszük a közérőt, hanem az ész, mely azokat józanon használni tudja. Igazibb súly s erő az emberi agyvelőnél nincs. Ennek több vagy kevesebb léte a nemzetnek több vagy kevesebb szerencséje.”

A Kaposvári Egyetemen mintegy négyszáz résztvevővel zajló, kétnapos TIT-ünnepségek szekcióülésén Grétsy László, az Anyanyelvápolók Szövetsége ügyvezető elnöke az idegennyelv-tanulás jelentőségére irányította a figyelmet, hiszen a rendszerváltás előtti nemzedék jóformán idegennyelvtudás nélkül nőtt fel, s most pótolni kell a több évtizedes lemaradást.

2003-ban a *Népszerűségfogyás* című konferenciát társrendezőkkel és ugyancsak illusztris előadókkal szervezte a TIT a Pécsi Egyetem Kaposvári Egészségügyi Főiskolai Karán. A „szakrális érintettségben” alkotó, Kossuth-díjas író, Jókai Anna – aki erre az alkalomra írta, s ott olvasta fel először *A magzat imája* című verset – azt hangoztatta: ha nincs meg az a spirituális alap, amivel az életet szemlélni lehet, akkor teljesen feleslegesen tesszük a dolgunkat. Az élet törekeny, s ha „a teremtés legfelsőbb bimbója az ember”, akkor figyelniünk kell, hogy mivé lesz ez a bimbó. Lehet belőlünk virág, megehetnek bennünket a férgék, lerághatnak a vadak... Az író arra is utalt:

a világban van egy erkölcsi középpont, és ez akkor is működik, ha országunk lakóinak egy része tagadja ezt, illetve nem akar tudomást szerezni róla. Ezért is különösen fontos, hogy mit gondolunk az életről, a világról, hiszen nem egy tréfamesternek vagyunk az alanyai. Nem engedhetjük meg magunknak, hogy az ökrök sírfelirata kerüljön a mi sírunkra is: „Ettem, ittam, élveztem, felfordultam.” Kell, hogy valami túlelje a létet! A szeretet pedig nem szentimentális ostobaság, hanem az élet egyetlen fenntartó ereje, s a gyermekvállalásban van egy egészséges önzés is, hogy ne magányosan távozzunk el a világból. Legyen mellettünk valaki, aki azt mondja: anyám, apám, szeretlek, és köszönöm neked az életemet.

Intellektust és érzelmeket mozgásba lendítő rendezvények sora mellett az elmúlt negyedszázadban annak is tanúja voltam, miként lett szellemi központ, Somogy legnagyobb felsőoktatási, és egy időn át rádiót is működtető intézménye, e nagy múltú szervezet, amely színes programjaival, képzési struktúrájával fiatalokat és nem egészen fiatalokat egyaránt vonzott. Értelmiségieket és diploma nélkülieket, hiszen diploma nélkül is élhet valaki értékes életet, és nem kizárólag az oklevéllel rendelkezők képezik az értelmiséget. Mindannyiunknak üzenve – ahogy Kányádi Sándor fogalmazott a TIT Emlékkönyvében – „aki megért s megértet, egy népet megéltet”.

